

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֵׁת הַשְּׁבוּעַ כִּי תֵצֵא תִשְׁפִּיב

על ספרא, סייפא ו'בוטים' - כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֵיבֶךָ

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

סוגיית המלחמה, על היבטיה הרבים, עולה ביתר תוקף לקראת הכניסה לארץ ישראל. נעמוד על אחד מהם, מפתיע ביותר. ייחודו של עם ישראל כעם הספר הוא זה שהביא לאירוע מיוחד בו שימשו החץ והקשת – הסייפא, לניסיון פגיעה בעם ישראל באמצעות הספרא – הספרים.

המלחמה מתנהלת בשדה הקרב, שם מופעלים כלי נשק שתפקידם לפגוע, להרוג או לפצוע, כדי לנטרל את חיילי האויב. כיום המלחמה מתנהלת גם דרך אמצעי המחשוב, השולטים על מערכות חיוניות, שפגיעה בהן משפיעה משמעותית על תוצאות המערכה. שדה קרב נוסף, שגם בעבר שימש את הצבאות, הוא הלוחמה הפסיכולוגית.

בשבוע שעבר קראנו את האזהרות הבאות: "כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֵיבֶךָ וְרָאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רֶב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם... שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קָרְבִים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל אֵיבֶיכֶם אֶל יְרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל תִּירָאוּ וְאֶל תִּחְפְּזוּ וְאֶל תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם" (דברים כ' א – ג).

הצבאות נקטו באמצעים שתפקידם היה להפחיד את העומדים מולם. נדגים זאת באמצעות המדרש הבא המובא על ידי דעת זקנים מבעלי התוספות: "בטכסיס מלך בשר ודם הביא (הקב"ה) המכות על מצרים מלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה בתחילה חותר את אמת המים שלהם - כך הקדוש ברוך הוא הביא דם ולא יכלו לשתות מן המים, ואחר מביא קולנים להריע עליהם בחצוצרות וקול שופר - כך הצפרדעים..." (שמות י"א ד).

נעזוב לזמן קצר את הסייפא ונעבור אל הספרא.

ברוב תרבויות העולם, חלק קטן מאוד של האוכלוסייה ידע קרוא וכתוב. עד להמצאת הדפוס לפני כשש מאות שנים, גם חומרי הקריאה היו מוגבלים. החומרים הכתובים נכתבו על גבי מגילות קלף, פפירוסים, לוחות חמר או חרסים. לעומת זאת, על פי המסורת היהודית, ילדים בגיל שלש כבר ערכו היכרות עם אותיות הא-ב. בגיל שש-שבע כבר למדו קרא וכתוב, כמתואר במסכת בבא בתרא: "אמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל; שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה... מאי דרוש? "ולמדתם אותם" - התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, ... התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך" (דף כא ע"א).

גם הממצאים בשטח מוכיחים זאת. כדוגמה נביא את הכתובת שנתגלתה בעזבת צרטא, אתר מתקופת השופטים שמזוהה עם אבן העזר (שוכן כיום בשיפולי ראש העין ליד כביש 5). כתובת זו, בכתב עברי קדום, נכתבה כנראה בידי ילד יהודי.

עתה נקשור את הסייפא לספרא. האימפריה האשורית שכבשה את שומרון לפני כאלפיים ושבע מאות שנה, בימי סרגון, ניסתה לכבוש בימי סנחריב בנו גם את ירושלים. כחלק ממהלכי המלחמה גייס סנחריב יהודי מומר שכונה רבשקה (כנראה שר המשקים, עיינו סנהדרין דף ס ע"א) שכמובן דיבר עברית. השפה הבין לאומית ששימשה למשא ומתן בין עמים באותה תקופה הייתה ארמית. רבשקה נשלח על ידי סנחריב לירושלים לנאום נאום בעברית מול החומות, כחלק מהמלחמה הפסיכולוגית, מטרתו הייתה להפיל את ליבם של יושבי ירושלים ולשכנע אותם להיכנע לאשורים (עיינו מלכים ב' י"ח יז-לז, ישעיהו ל"ו). שריו של חזקיהו ניסו לשכנעו לדבר ארמית ולא יהודית כדי למנוע את הנזק הפסיכולוגי, כמובן ללא הועיל (שם, שם כו). רבשקה החליט להגביר את הלחץ ואת התעמולה ולכן נקט בתכסיס חדש: "וּסְפָרִים פָּתַח לְחֹרֵף לִיקְנוֹק אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלֵאמֹר עָלְיוּ לֵאמֹר כְּאֱלֹהֵי גוֹי הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר לֹא הִצִּילוּ עַמָּם מִיַּד כִּי לֹא יִצִּיל אֱלֹהֵי יִחְזַקְיָהוּ עִמּוֹ מִיַּדִּי" (דברי הימים ב' ל"ב יז).

על איזה ספרים מדובר כאן? איך הם נשלחו? חז"ל לא הסבירו.

אבן עזרא מסביר כי היו אלה ספרי גידופים על הקב"ה, אבל לא הסביר איך הם נשלחו ואל מי הם היו מופנים?

לכן, נציע כי ספרים אלה היו קטעי קלף, מגילות קצרות, שכל אחת מהן חוברה לחץ. דבריו של רבשקה נוסחו בקיצור על המגילות.

אלפי קשתים אשוריים הציפו את שמי ירושלים בספרים הללו, שנחתו בכל חצר ופינה בעיר. נראה שאלה היו ה'בוטים' הראשונים בהיסטוריה האנושית. ירושלים הייתה העיר היחידה בעולם שבה כל אחד, נער וזקן, ידע לקרא, כדי לנצח בקרב על התודעה, האשורים ניסו לנצל את יתרונם של עם הספר לטובתם.

בחסדי ד', גם תחבולה זו לא צלחה.

בדרך נס הקב"ה הציל את ירושלים מידיהם וסנחריב חזר לביתו בבושת פנים.

כן יאבדו כל אויבי ד'.

לְעִילּוֹי זְשֵׁמַת

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	גב' גילוי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח
מר שמואל וגב' אסתר שמש י"ז בסיון / כ' באב	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	מר יצחק טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א	גב' צפורה בת יונה דונייר נלב"ע י"ב אדר א'	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב
הרב אשר וגב' סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	
ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב ראובן וחייה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem

WWW.ERETZHEMDAH.ORG Tel: 02-5371485 info@eretzhemdah.org

חֵמְדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

מהי מצוות שמיטת כספים?

כאמור, קרב קץ שנת השבע, עליו נאמר "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה, וזה דבר השמיטה, שמוט כל בעל משה ידו". בקץ שנת השמיטה עלינו לשמוט את חובותינו. נברר מהי המצווה.

ביחידה 11 מיחידות מורנו עסקנו בשאלה מפורסמת ביחס לחובת הפקרת יבול השנה השביעית: האם יש מצווה להפקיר את היבול, או שהיבול מופקר על ידי הקב"ה, "אפקעתא דמלכא", ועלינו מוטל רק להתייחס ליבול בהתאם למעמדו כהפקר. לכאורה שאלה זו נכונה גם ביחס לשמיטת הכספים: האם החובות נמחקים עם סיום שנת השבע, או שמוטלת עלינו חובה כמצווה לבטל את החובות?

שאלה זו מתעצמת כאשר מתבוננים במשניות במסכת שביעית (פרק י משניות ח-ט). אחר השמיטה, האדם שלקח את ההלוואה, הלווה, רוצה להחזיר למלווה את הכסף. כאשר הוא מגיע למלווה עם הכסף, המלווה מצווה להגיב: "משמט אני", ועל כך נאמר בתורה "דבר השמיטה" – הדיבור המחובר לשמיטת החובות. אך דעת חכמים נוחה מהלווה המשיב: "אף על פי, אני מתעקש לשלם". במסכת גיטין (דף לו ע"ב) רבה אומר חידוש גדול: אחרי שהמלווה אמר "משמט אני", הוא יכול לתלות את הלווה בכדי שהלווה יאמר שהוא מעוניין לשלם! וחלקו הראשונים בכוונת דבריו: הערוך מסביר שהכוונה היא לתלות את עיניו בו. כלומר, המלווה תולה את עיניו בלווה, כדי שהלווה יחוש אי נעימות מוסרית, וכך יחליט לתת את הכסף במתנה. בהמשך לכך המאירי אומר שהמלווה 'תולה' את הלווה במובן שהוא מדבר על ליבו, מזכיר לו את הטובה הגדולה שעשה לו עת שנתן את ההלוואה, אך חלילה שיעבור על מצוות התורה ויתבע את החוב בחזרה. מתוך הדברים הללו המלווה מקווה שהלווה יחוש חוסר נעימות וייתן לו הסכום שלוה ממנו במתנה.

מדבריהם משמע שהחוב אכן מבוטל בהגיע סוף שנת השמיטה, אך מותר לפנות למוסר הפנימי של הלווה, היודע שהמלווה סייע לו בזמן בו היה זקוק לעזרתו, ולקוות שהלווה יבחר לשלם כמתנה, כמובן. דברים אלו תואמים את ראשוני אשכנז המופיעים במרדכי (רבינו חזקיה ורבי אביגדור הכהן), האומרים ששמיטת חובות היא אכן "אפקעתא דמלכא" – החוב נמחק על ידי הקב"ה בקץ שנת השבע.

אך ראשונים אחרים מבארים את דברי רבה כפשוטם: רש"י אומר שמותר למלווה להכריח את הלווה לתת לו את החוב, בתנאי שייתן לו בתורת מתנה. התור"ד מסביר בדומה לכך, ומסביר: מצוות "דבר השמיטה" היא לומר שהוא משמט את החוב. כאשר הלווה מגיע לשלם, המלווה מקיים את המצווה על ידי האמירה שהוא משמט את החוב. אך מאותה עת מותר לו אפילו להכריח את הלווה שייתן את הכסף, בתורת מתנה.

אם כך, לשיטתו הדיבור הוא העיקר. ומלשונם משמע חידוש גדול יותר: האמירה "משמט אני" אומרת שאני, המלווה, מסרב לקבל את הכסף בתורת הלוואה. אך ההלוואה עומדת בעינה! לא רק שסיום שנת השמיטה לא ביטלה את החוב, אלא אפילו האמירה "משמט אני" איננה מוחקת את החוב! אמירה זו מפתיעה, וננסה להבין את משמעותה בהמשך.

גם היראים רואה את האמירה "משמט אני" כמרכזית. הוא אומר שבתום שנת השמיטה, החוב נותר על כנו. על המלווה מוטל לבטל את החוב על ידי אמירת "משמט אני". מעניין שהיראים מסכים עם התור"ד במובן הזה ש"דבר השמיטה", הדיבור הזה, הוא מרכז המצווה. אך בשונה מהתור"ד, האומר שהדיבור הוא כל המצווה, ורק מתייחס לבחירה של המלווה לא לקבל את הכסף בתורת הלוואה, לפי היראים אמירה זו היא זו המבטלת את החוב.

הבדל משמעותי נוסף יש בין התור"ד והיראים. היראים אומר שאם המלווה אינו משמט את החוב, הלווה יכול לתבוע את המלווה שיגיע לבית הדין, ושם בית הדין יכריחו אותו לבטל את החוב. ראשית, זה מרתק: התורה אינה מוחקת את החוב, אך בית הדין יכריחו את המלווה למחוק את החוב! שנית, נראה שכל לווה יכול להכריח כל מלווה למחוק את החוב. התור"ד כותב אחרת: אם הלווה מגיע לשלם למלווה, המלווה צריך לומר "משמט אני". אם הלווה אינו מגיע לשלם למלווה, אסור למלווה ליזום את הפגישה. מלשונם משמע שבמקרים אלה המלווה אינו מקיים את המצווה בצורה פעילה, אלא רק באופן סביל. רק הלווים הבאים לשלם מאפשרים למלווה לקיים את המצווה כראוי, ומצד שני, רק אותם אפשר לחייב לשלם! מה משמעות הדברים?

נראה שהמשניות גמרות והראשונים מתמודדים עם בעיה עקרונית בשמיטת הכספים: מצד אחד, שמיטת הכספים מאפשרת לחדלי הפרעון לצאת מהלחץ והמועקה של החוב המוטל עליהם. מצד שני, יש כאן משהו לא מוסרי: אדם לקח כסף ולא השיב אותו. לכאורה הוא משלם רעה תחת טובה! כיצד יתכן שהתורה מייצרת מערכת המאפשרת לאנשים לפעול בצורה בלתי מוסרית, לקחת הלוואות ולא להשיב אותם, וכך להיות נבלים ברשות התורה?

התור"ד והיראים מתמודדים עם השאלה הזאת, בדרכים מעט שונות: לפי התור"ד יש שני סוגי לוויים – הלוויים שבאמת זקוקים לכך שההלוואה תימחק. למלווה אסור לפנות ללוויים הללו כלל, אפילו לא לומר להם שהוא משמט את החוב. זה מייצר חוסר נעימות. אדם לא רוצה לעמוד בפני האדם שנתן לו הלוואה, ובמעמד זה האדם יכריז שלא רק שהוא עשה לו טובה גדולה בעבר, אלא הוא גם לא מצפה לקבל את כספו בחזרה. אך אם הלווה באמת מסוגל להשיב את החוב, אמנם המלווה צריך לומר "משמט אני", וכך לקיים את מצוות "דבר השמיטה", אך השמטת החובות לא נועדה לסייע ללווה הזה, שהרי בכוחו להשיב את החוב. לכן מותר למלווה להכריח את הלוויים הללו, ורק את הלוויים הללו, להשיב את החוב.

לפי היראים, הלווה תובע את הלווה לדין, ובית הדין יכריחו אותו לשמט את החוב. אך מה יקרה במהלך הדיון? בית הדין ישאלו את המלווה מדוע אינו מקיים את מצוות התורה. המלווה יאמר שהוא סבור שהלווה הזה יכול להשיב את ההלוואה. בית הדין יאמרו לו שזה לא משנה, מוטל עליו לשמט את החוב, לכן תתכבד ותאמר שאתה משמט את החוב. עתה יפנו בית הדין ללווה ויאמרו: מצד חובתו של המלווה לשמט את החוב, הוא עשה את זה. עתה אין בכוחנו לחייב אותך לשלם את החוב, בגלל שהחוב נמחק. אך דע לך שמצד המוסר, אם אתה מסוגל לשלם את החוב, זה הדבר הנכון לעשות. האם אתה מוכן לעמוד בבית הדין ולהכריז שהשבת החוב קשה מדי? אם כן, בסדר גמור. כאמור, איננו יכולים לחייב אותך לשלם. אך לכאורה בדרך זו שמיטת החובות תועיל רק לאלו שבאמת זקוקים לכך, ולא ללווים שמתחמקים ומשיבים רעה תחת טובה.¹

בשבועות הבאים נעסוק בפרוזבול. שם נדבר על האיזון שעשה הלל בין הצורך בהלוואות ובין הצורך בשמיטת החובות. לפני שמגיעים לתקנות דרבנן, חשוב לשים לב שגם בגוף המצווה עצמה, חז"ל והראשונים הבינו שלא יתכן שהמצווה תתעלם מחוסר המוסריות של השבת רעה תחת טובה. גם בציווי של הקב"ה טמונה מערכת של איזונים בין הצורך ליצור שוויון חברתי לבין מוסריות אישית.

¹ תודה לידידי הרב אבישי מגנצא שחידד לי את הנקודה הזאת.

▶ **שטר פרוזבול מאתר 'ארץ חמדה' להורדה (לשיטת המחבר / לשיטת הרמ"א)** ◀

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:		
טל שאול בן יפה גדעון בן רחל	ניר רפאל בן רחל ברכה שי בת הלל	ישראל בן רבקה עובדיה בן אסתר מלכה
חוה ראנלה בת פיילא משה בן רחל	הילה צפנת בת שרה טובה מאירה בת אסתר	נטע בת מלכה רבקה בת שרה בלה
אריה יצחק בן גאולה מרים ר' יצחק בן בריינדל גיטה	נהוראי בן רבקה נמיר בתוך שאר חולי עם ישראל	ירחמיאל בן זלאתה רבקה הילל בן תמר שפרה

שׁוֹ"ת בְּמִרְאֵה הַבְּזֵק

(מתוך ח"י)

London, England

לונדון, אנגליה
אלול תשע"ט

סולרי לשליחים בשבת

שאלה

אני קצין ביטחון הסוכנות היהודית באירופה. במסגרת תפקידי עלי להיות בקשר רצוף עם השליחים במיוחד בקשר להתראות ביטחוניות או כאשר ח"ו מתרחש פיגוע במקום מסוים עלי לוודא עם כל השליחים מיידית מה המצב אצלם ולהעלות את הכוננות בכל שאר המקומות. אם אינני יוצר עמם קשר טלפוני עלי להפעיל מערך שליחים שיוצאים פיזית לברר מה המצב. לכן עלי להורות לשליחים להיות צמודים לטלפון הסולרי גם בשבתות וחגים. מה הן ההוראות ההלכתיות לנשיאת הטלפון ומענה בשעת אירוע?

תשובה:

ראשית נדגיש שכיוון שמדובר בנושא ציבורי וקהילתי, פסק זה כפוף להוראותיו של המרא דאתרא במקום שישנו. אם להערכת גורמי הביטחון, אין סכנה מיוחדת הנשקפת לשליחים לעומת יתר היהודים הדרים או מתיירים באירופה, והרצון להיות איתם בקשר נובע מדאגה לשלומם כשליחי מדינת ישראל בתפוצות, אין היתר מיוחד לשאת את הסולרי בשבת, כפי שיתר היהודים במקומות אלו אינם נושאים סולרי בשבת.¹ אם להערכת גורמי הביטחון ישנה סכנה מיוחדת הנשקפת דווקא לשליחים, ולכן הם זקוקים להיות זמינים בסולרי על מנת להבטיח את שלומם, יש לפעול על פי ההנחיות הבאות:

1. במקום שישנו עירוב, ניתן לטלטל את הפלאפון על מנת להיות זמינים במצב חירום, אבל יש להגדיר את הפלאפון באופן שלא יצלצל אלא במצב חירום (כגון שהוא יצלצל רק בקבלת שיחה ממספרים מסוימים). עדיף להכין מכשיר פשוט מיוחד שישמש עבור מצב חירום בשבת, וכך לא יהיה חשש שבטעות ישתמשו במכשיר שלא לצורך, וכן לא תהיה בעיה של מראית עין.

2. במקום שאין עירוב, יש לפעול על פי סדר העדיפות הבא:

- א. שעון חכם – ישנם שעונים חכמים אשר נראים כמו שעונים רגילים, ושניתן לקבל ולהוציא שיחות והודעות אף ללא חיבור לפלאפון. שעונים אלו, כיוון שלובשים אותם ככל שעון, אין בהם איסור של הוצאה מרשות לרשות. יש להגדיר אותם כך שיצלצלו רק במצב חירום.
- ב. מכשיר סלולרי רגיל – אם הפתרון של שעון חכם אינו אפשרי, ולהערכת גורמי הביטחון יש צורך ביטחוני ייחודי שהשליחים יהיו זמינים בסלולרי, הם יכולים לקחת איתם מכשיר סלולרי רגיל, אך יטלטלו אותו כלאחר יד, כגון שיקשרו אותם לרגלם, או יטלטלו אותו באופן אחר שאינו הדרך הרגילה לטלטל מכשיר סלולרי. במקרה שכזה הם רשאים לטלטל את הסלולרי רק אם הם הולכים לדבר מצווה, כגון לבית הכנסת או פעילות תורנית או לצורך פעילותם כשליחים או לצורך בריאות.² לכתחילה יזהרו מללכת עם הסלולרי במקום שבו יש רשות הרבים דאורייתא לכל הדעות, וכגון מקום שבו עוברים ס' ריבוא בכל יום.³ כאמור לעיל יש להגדיר את הסלולרי כך שיצלצל רק במצב חירום, וכן עדיף להכין מכשיר פשוט מיוחד שימש עבור מצב חירום בשבת, וכך לא יהיה חשש שבטעות ישתמשו במכשיר לדברי חול, וכן לא תהיה בעיה של מראית עין.
3. במצב חירום, יש להשתמש במכשיר הסלולרי בדרך הרגילה והנוחה ביותר, על מנת שלא לעכב את התקשורת.

¹ אמנם לדעת הרב יעקב אריאל (נמסר בעל פה), דין היהודים בחו"ל כחולה שאין בו סכנה לעניין זה, ואף אם המקומיים אינם נושאים סלולרי, זהו רק משום שאין להם מערכת מאורגנת כמו שיש לשליחים, ולכן יש להתיר לשליחים לטלטל את הסלולרי בשינוי וכפי שמבואר להלן.

² בשו"ת מהר"ש אנגל (ג, מג) דן במקום שהממשלה מחייבת ללכת עם תעודת זהות, והתיר לטלטל בכרמלית את תעודת הזהות כלאחר יד, כגון מתחת לכובע, אם הולך לדבר מצווה כגון לבית הכנסת או למקווה, אך אסור לצאת מהבית לשם טיול. בשו"ת משנה הלכות (ז, נו) דן בחולה לב שצריך לקחת עמו לכל מקום כדורים, והתיר לטלטל את הכדורים כלאחר יד אם הולך לדבר מצווה (ומצדיק, "דאין לן בזמן הזה רשות הרבים דאורייתא"), ושם הוסיף שאם הוא זקוק לטייל לצורך בריאותו גם זה נחשב דבר מצווה. וכן בשמירת שבת כהלכתה (פרק מ סעיף ז) התיר לחולה שאינו יכול לצאת מביתו ללא תרופות לטלטל את התרופות הנצרכות כלאחר יד, למקום שאינו רשות הרבים דאורייתא, אם יוצא לצורך מצווה. אך שלא לצורך דבר מצווה אינו רשאי לצאת מביתו מכיוון שטלטול כלאחר יד אסור מדרבנן, והתירו רק לצורך מצווה. וראה שם בהערה כב, שמצדיק שבמכתב ששלח אליו בעל המשנה הלכות, הוא מתיר אפילו ברשות הרבים גמורה. ועיין גם בשו"ת קול מבשר (א, עט) שהתיר לטלטל בשינוי תעודת המשטרה (תעודת זהות) במקום שהמלכות מחייבת ללכת עם תעודה זו. והוסיף שם שנחשב מלאכה שאינה צריכה לגופה, כיוון שעושה זאת רק להינצל מעונש המשטרה. וצ"ע אם נידון דידן נחשב כמלאכה שאינה צריכה גופה, שאף שמטלטל רק מחשש פיגוע, מכל מקום כוונתו להיעזר בסלולרי אם יהיה צורך בכך.

³ עיין שו"ע או"ח שמה, ז.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרור פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה".
הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישי, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ גב' לוריינ הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	---	--	---	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד